

G.I. GURDJIEFF

Întâlniri
cu oameni
remarcabili

Tatăl meu

În timpul ultimelor decenii ale secolului trecut și începutul celui prezent, tatăl meu era bine cunoscut, îndeobște ca un *așokh*, adică un poet și un narator, sub numele de „Adaș”; deși nu era un *așokh* profesionist, ci doar un amator, el fusese în vremurile sale foarte popular printre locuitorii multor țări din Transcaucazia și Asia Mică.

Așokh era numele dat peste tot în Asia și Peninsula Balcanică barzilor locali, care compuneau, recitau sau cântau poeme, cântece, legende, povești populare și tot felul de povestiri.

În ciuda faptului că acești oameni din trecut, care se devotaseră unei astfel de cariere, erau, în cele mai multe cazuri, neștiutori de carte și nu fuseseră în copilăria lor nici măcar la școala elementară, ei posedau o asemenea memorie și o asemenea agerime a minții, încât astăzi ar fi considerate remarcabile sau chiar fenomenale.

Ei nu numai că știau pe de rost nenumărate și, adesea, foarte lungi poeme și povestiri și cântau din memorie diferitele lor melodii, dar chiar și atunci când improvizau pe cont propriu, conform așa-zisei lor „inspirații subiective”, găseau cu o rapiditate uimitoare rimele și schimbările de ritm potrivite pentru versurile lor. În prezent nu se mai găsesc nicăieri oameni cu astfel de abilități.

Chiar și pe când eram foarte tânăr, se spunea că deveniseră din ce în ce mai rari.

Personal, am văzut câțiva dintre acești *aşokh* considerați faimoși în acele vremuri, iar chipurile lor s-au imprimat adânc în memoria mea.

Mi s-a întâmplat să-i văd pentru că, atunci când eram copil, tatăl meu obișnuia să mă ia cu el la concursurile unde acești poeți *aşokh*, venind din diverse țări, precum Persia, Turcia, din Caucaz și chiar din anumite regiuni ale Turkestanului, se întreceau în fața unei mulțimi de oameni în improvizații și cântece.

Aceasta se desfășura de obicei în următorul fel:

Unul dintre participanții la concurs, ales prin tragere la sorți, cântând o melodie improvizată, începea să pună unele întrebări partenerului său, pe o temă religioasă sau filosofică, sau referitoare la sensul sau originea unei legende bine-cunoscute, tradiții sau credințe, iar celălalt răspundea, cântând, de asemenea, cu propria sa melodie subiectivă, improvizată; mai mult, aceste melodii subiective, improvizate, trebuiau întotdeauna să corespundă în tonalitate cu armoniile produse anterior, precum și cu ceea ce este numit în știința muzicală adevărată *suita ansapalniană a ecourilor*.

Toate acestea se cântau în versuri, în principal în turco-tătără, care era pe atunci limba comună, acceptată printre oamenii din aceste localități, care vorbeau diferite dialecte.

Aceste concursuri durau săptămâni și, câteodată, chiar luni și se încheiau cu înmânarea premiilor și a cadourilor – aduse de public și care, în mod obișnuit, constau din vite, carpete și așa mai departe – acelor cântăreți care fuseseră cei mai distinși, conform deciziei generale.

Am fost martor la trei astfel de concursuri, primul având loc în Turcia, în orașul Van, al doilea în Azerbaidjan, în orașul Karabah, și al treilea în micul oraș Subatan, în regiunea Kars.

În Alexandropol și Kars, orașele unde familia mea a locuit în timpul copilăriei mele, tatăl meu era adesea invitat seara la adunări, la care veneau mulți oameni care-l cunoșteau, ca să-i asculte poveștile și cântecele.

În timpul acestor adunări, el recita una dintre multele legende și poeme pe care le știa, conform alegerii celor prezenți, sau interpreta, cântând, dialogurile dintre diferitele personaje.

Uneori, o noapte întreagă nu era suficientă pentru a termina o poveste, iar audiența se întrunea din nou în seara următoare.

În serile dinainte de duminică și sărbători, când nu trebuia să ne sculăm devreme în dimineața următoare, tatăl meu ne spunea povești nouă, copiilor, despre oameni mari din vechime și oameni minunați, sau despre Dumnezeu, natură sau miracole misterioase, apoi, inevitabil, încheia cu o poveste din *O mie și una de nopți*, din care știa atât de multe, încât putea într-adevăr să ne spună câte o poveste, timp de o mie și una de nopți.

Printre multele impresii puternice, rămase din aceste felurite povești ale tatălui meu, care și-au lăsat amprenta asupra întregii mele vieți, a fost una care mi-a folosit în anii ce au urmat – poate nu mai puțin de cinci ori – drept „factor spiritualizant“, permițându-mi să înțeleg ceea ce era de neînțeles.

Această puternică impresie, care mi-a folosit mai târziu drept factor spiritualizant, s-a cristalizat în mine, în timp ce tatăl meu recita și cânta, într-o seară, legenda *Potopului de dinainte de potop* și se iscase o discuție pe acest subiect, între el și un anume prieten al său.

Aceasta avea loc în perioada în care, prin forța împrejurărilor vieții, tatăl meu fusese nevoit să practice meseria de tâmplar.

Acest prieten se oprea adesea să-l vadă la atelierul său și, câteodată, stăteau toată noaptea, cugetând asupra înțelesului vechilor legende și zicale.

Prietenul lui nu era altul decât vicarul Borșci, de la Catedrala Militară din Kars, omul care urma să devină în curând primul meu tutore, fondatorul și creatorul individualității mele prezente sau, altfel spus, *al treilea aspect al Dumnezeului meu interior*.

În noaptea când a avut loc această discuție, eram în atelier atât eu, cât și unchiul meu, care venise în oraș în acea seară din satul vecin, unde avea suprafețe întinse cultivate cu vii și grădini de legume.

În liniște, unchiul meu și cu mine stăteam împreună într-un colț, pe talașul moale, și ascultam cântecul tatălui meu, care cânta legenda eroului babilonian Ghilgameș și îi explica înțelesul.

Discuția a început atunci când tatăl meu a terminat cântul al XXI-lea al legendei, în care un anume Ut-Napiștim îi relatează lui Ghilgameș povestea distrugerii prin inundație a ținutului Șuruppak.

După acest cântec, când tatăl meu s-a oprit să-și umple pipa, a spus că, după părerea lui, legenda lui Ghilgameș vine de la sumerieni, un popor mai vechi decât babilonienii și, fără îndoială, aceeași legendă a stat la originea relatării potopului din Biblia evreiască și a servit ca bază pentru viziunea creștină asupra lumii; doar numele și câteva detalii au fost schimbate în câteva locuri.

Părintele vicar a început să obiecteze, prezentând multe date contrare, și discuția a devenit atât de încinsă, încât au uitat să mă trimită la culcare, așa cum făceau de obicei în astfel de ocazii.

Unchiul meu și cu mine am devenit atât de interesați de disputa lor, încât, fără să ne mișcăm, am stat culcați pe talașul moale până în zori, când, în sfârșit, tatăl meu și prietenul lui și-au terminat discuția și s-au despărțit.

Acest cânt al XXI-lea a fost repetat de atâtea ori în timpul acelei nopți, încât s-a întipărit în memoria mea pentru totdeauna.

În acest cântec se spune:

*Îți voi spune fie, Ghilgameș, un mister plin de jale al Zeilor;
Cum odată, întâlnindu-se împreună,
Au hotărât să inunde ținutul Șuruppak.
Eya, cel clarvăzător, nezacându-i nimic tatălui său, Anu,
Și nici Stăpânului, marele Enlil,
Nici lui Nemuru, cel care împrăștie fericirea,
Nici măcar lui Enu, prințului din lumea de dedesubt,
A chemat la el pe fiul său Ubara-Tut;*

*I-a spus: „Construiește-ți o corabie, ia cu tine pe cei apropiați,
Și ce păsări și animale dorești;
Pentru că, fără înduplecare, zeii au hotărât
Să inunde tărâmul Șuruppak“.*

Datele formate în mine în timpul copilăriei, datorită impresiilor puternice pe care le-am primit în timpul acestei discuții pe o temă abstractă, între aceste două persoane care și-au trăit viața până la bătrânețe într-un mod relativ normal, au dus la un rezultat benefic pentru formarea individualității mele, rezultat de care am devenit conștient doar mult mai târziu, mai precis exact înainte de războiul mondial⁶; și, de atunci înainte, a început să-mi servească drept *factor spiritualizant* așa cum am menționat mai sus.

Șocul inițial, care a declanșat această conștientizare prin intermediul asocierilor mele de gânduri și sentimente, a fost următorul fapt:

Într-o zi am citit într-o revistă un articol în care se spunea că au fost găsite în ruinele Babilonului niște tăblițe cu inscripții, despre care învățații spuneau că datau de cel puțin patru mii de ani. Această revistă a tipărit, de asemenea, inscripția și textul descifrat – era legenda eroului Ghilgameș.

Când mi-am dat seama că acolo era aceeași legendă pe care o auzisem atât de des de la tatăl meu în copilărie și mai ales când am citit în acest text al XXI-lea cânt al acestei legende aproape în aceeași formă de expunere ca în cântecele și poveștile tatălui meu, am trăit o stare interioară atât de emoționantă, ca și cum tot destinul meu viitor ar fi depins de toate acestea. Și am fost șocat de faptul că, la început, în mod inexplicabil pentru mine, această legendă a fost transmisă de *așokh*-i din generație în generație, timp de mii de ani, și că a ajuns totuși în zilele noastre aproape neschimbată.

După această întâmplare, când în sfârșit mi-a devenit clar efectul benefic al impresiilor formate în copilărie de povestirile

6 Primul Război Mondial.

tatălui meu – un rezultat care a cristalizat în mine un factor spiritualizant, dându-mi posibilitatea să înțeleg ceea ce în mod obișnuit pare a fi de neînțeles –, am regretat adesea că am început prea târziu să acord legendelor Antichității semnificația imensă pe care acum înțeleg că o au cu adevărat.

Am auzit de la tatăl meu și o altă legendă despre *Potopul de dinainte de potop* care de asemenea a dobândit pentru mine o semnificație cu totul specială după această întâmplare.

În această legendă se spunea, tot în versuri, că demult, demult de tot, cu șaptezeci de generații înainte de ultimul potop (și o generație se considera a avea o sută de ani), când exista uscat acolo unde acum este apă și apă acolo unde acum este uscat, exista pe pământ o mare civilizație, cu centrul în fosta insulă Haninn, care era chiar centrul pământului.

Așa cum am clarificat din alte date istorice, insula Haninn se afla aproximativ pe locul unde este situată acum Grecia.

Singurii supraviețuitori ai potopului inițial fuseseră anumiți frați ai Vechii Confrerii *Imastun*⁷, ai cărei membri au constituit o adevărată castă, împrăștiată pe tot pământul, dar al cărei centru se afla pe acea insulă.

Acești frați *Imastun* erau oameni învățați și, printre altele, studiau astrologia. Chiar înaintea potopului, fuseseră împrăștiați pe toată suprafața pământului, cu scopul de a observa din diferite locuri fenomenele celeste. Oricât de mare ar fi fost distanța dintre ei, mențineau o comunicare constantă unul cu celălalt și raportau totul la centru prin mijloace telepatice.

Pentru aceasta ei foloseau mai multe pitii, care le serveau drept aparate de recepție. Aceste pitii, în transă, receptau și înregistrau în mod inconștient tot ceea ce le era transmis din diferite locuri de către *Imastuni* și înscriau toate acestea în patru direcții anterior stabilite, conform direcției din care le-ar fi sosit

7 Cuvântul *Imastun* înseamnă în armeană veche „om înțelept“ și era, de asemenea, titlul dat tuturor personajelor istorice remarcabile. De exemplu, acest nume este încă plasat înaintea numelui regelui Solomon.

informația. Cu alte cuvinte, ele scriau de sus în jos comunicările sosite din localitățile de la estul insulei; de la dreapta la stânga pe cele din sud; de jos în sus pe cele venite din vest (din regiunea unde fusese Atlantida și unde este acum America); și de la stânga la dreapta comunicările transmise din locul ocupat acum de Europa.

Pentru că s-a întâmplat să-l menționez în decursul expunerii logice a acestui capitol – dedicat memoriei tatălui meu – pe prietenul său și primul meu dascăl, vicarul Borșci, consider că este absolut necesar să descriu un anume procedeu pe care îl stabiliseră între ei acești doi oameni care au trăit normal până la o vârstă înaintată și care au luat asupra lor obligația de a mă pregăti pe mine, un băiat inconștient, pentru o viață responsabilă și care merită acum, prin atitudinea lor imparțială și cinstită față de mine, să reprezinte pentru esența mea două *aspecte ale divinității, ale Dumnezeului meu interior*.

Acest procedeu, care a devenit evident atunci când l-am înțeles mai târziu, era un mod extrem de original de dezvoltare a minții și de autoperfecționare.

Ei îi spuneau *kastousilia*, un termen care deriva din vechea limbă asiriană și pe care, dacă nu mă înșel, tatăl meu l-a luat, în mod evident, din vreo legendă.

Procedeul era următorul:

Unul dintre ei îi pune celuilalt, pe neașteptate, o întrebare în mod aparent deplasată, iar celălalt, fără grabă, îi răspundea calm și serios cu o logică verosimilă.

De exemplu, într-o seară, când eram în atelier, viitorul meu dascăl a intrat pe neașteptate și fără măcar să se așeze pe scaun l-a întrebat pe tata: „Unde este Dumnezeu în acest moment?”

Tatăl meu a răspuns foarte serios: „Dumnezeu este în acest moment la Sarı Kamiş.”

Sarı Kamiş este o regiune împădurită, în vechea zonă de frontieră dintre Rusia și Turcia, unde cresc niște pini neobișnuit de înalți, renumiți peste tot în Transcaucazia și Asia Mică.

Primind acest răspuns de la tatăl meu, vicarul a întrebat: „Și ce face Dumnezeu acolo?”

Tatăl meu a răspuns că Dumnezeu făcea acolo scări duble și că în capătul lor pusese fericirea, astfel încât indivizi și națiuni întregi să poată urca și coborî.

Aceste întrebări și răspunsuri se desfășurau pe un ton serios și calm – ca și cum unul dintre ei ar fi întrebat care era prețul cartofilor din acea zi, iar celălalt ar fi răspuns că recolta de cartofi fusese foarte proastă în acel an. Doar mai târziu am înțeles ce semnificații bogate erau ascunse în spatele acestor întrebări și răspunsuri.

Foarte adesea ei purtau conversații în același spirit, astfel încât unui străin i s-ar fi părut că erau doi bătrâni care-și pierduseră mințile și care doar din greșeală erau liberi, în loc să fie închiși într-un ospiciu.

Multe dintre aceste conversații, care pe atunci mi se păreau lipsite de sens, s-au dovedit a fi pline de înțeles mai târziu, când am întâlnit întrebări de același gen și abia atunci am înțeles ce semnificație uriașă aveau pentru acești doi bătrâni acele întrebări și răspunsuri.

Tatăl meu avea o viziune foarte simplă, clară și bine definită asupra scopului vieții umane. În tinerețea mea, îmi spunea adesea că aspirația fundamentală a fiecărui om ar trebui să fie cucerirea libertății sale interioare, iar în consecință, fiecare ar trebui să-și pregătească o bătrânețe fericită. Considera că nevoia imperativă și absolut necesară de a avea acest scop în timpul vieții ar fi fost atât de evidentă, încât ar fi trebuit să fie înțeleasă de oricine, fără să fie nevoie să bată apa în piuă. Însă omul ar putea să atingă acest scop numai dacă din copilărie, până la vârsta de optsprezece ani, ar strânge date pentru îndeplinirea fără șovăire a următoarelor patru porunci:

Prima – să-ți iubești părinții.

A doua – să-ți păstrezi puritatea sexuală.

A treia – în exterior să fii politicos cu toți, fără deosebire, indiferent dacă sunt bogați sau săraci, prieteni sau dușmani, deținători de putere sau sclavi și indiferent de

religia căreia îi aparțin, dar în interior să rămâi liber și să nu ai prea multă încredere în nimeni și în nimic.

A patra – să iubești munca de dragul muncii, și nu al câștigului.

Tatăl meu, care mă iubea deosebit de mult pentru că eram primul născut, a avut o mare influență asupra mea.

Relația mea personală cu el nu era ca o relație tată-fiu, ci, mai degrabă, o relație cu un frate mai mare; iar el, prin permanentele sale discuții cu mine și prin poveștile sale extraordinare, a ajutat să se nască în mine imaginile poetice și aspirația către un ideal înalt.

Tatăl meu provenea dintr-o familie grecească, ai cărei strămoși emigraseră din Bizanț, părăsindu-și țara pentru a scăpa de persecuții, persecuții ce au urmat cuceririi Constantinopolului de către turci.

La început s-au stabilit în inima Turciei, dar apoi din anumite motive, printre care se număra și căutarea unor condiții climatice mai potrivite, precum și a unui pășunat mai bun pentru turmele de vite care formau o parte din bogăția enormă a strămoșilor mei, aceștia s-au mutat pe țărmul estic al Mării Negre, în împrejurimile orașului numit astăzi Gumuş Kane. Din cauza persecuțiilor repetate ale turcilor, mai târziu, s-au mutat de acolo în Georgia, nu cu mult înainte de ultimul război ruso-turc.

În Georgia, tatăl meu s-a despărțit de frații lui și s-a mutat în Armenia, stabilindu-se în orașul Alexandropol, al cărui nume tocmai fusese schimbat din numele turcesc de Gumri.

Când s-a împărțit averea familiei, partea care a revenit tatălui meu reprezenta în acele vremuri o mare bogăție, fiind alcătuită, printre altele, din numeroase turme de vite.

După ce s-a mutat în Armenia, un an sau doi mai târziu, toată această bogăție moștenită de tata a fost pierdută în urma unei calamități naturale.

Aceasta s-a întâmplat din cauza următoarelor evenimente:

Când tatăl meu s-a stabilit în Armenia cu familia, cu turmele și păstorii lui, el era cel mai bogat crescător de animale

din ținut, iar familiile mai sărace i-au încredințat – așa cum era obiceiul – propriile lor cornute și alte animale domestice în număr mai mic, în schimbul cărora trebuiau să primească de la el, într-un sezon, o anumită cantitate de unt și brânză. Dar, chiar atunci când turma lui crescuse în acest fel cu câteva mii de capete, a izbucnit o molimă sosită din Asia, care s-a răspândit prin toată Transcaucazia. Această molimă a făcut ravagii atât de mari printre animale, încât în mai puțin de două luni au pierit aproape toate; au supraviețuit doar un număr neînsemnat, iar acestea erau aproape numai piele și os.

Cât despre tatăl meu, care, acceptând aceste animale, luase asupra sa, așa cum era obiceiul, și o garanție pentru ele, în caz de accident – chiar și pentru cazul unui atac al lupilor, fapt care se întâmpla foarte frecvent –, nu numai că a pierdut toate animalele în această nenorocire, dar a fost forțat să-și vândă aproape toate bunurile ca să plătească despăgubiri pentru cele care aparțineau celorlalți.

În consecință, tatăl meu, din foarte înstărit, s-a trezit, deodată, foarte sărac.

Pe atunci, familia mea era alcătuită din șase persoane, tata, mama, bunica mea, care dorea să-și petreacă ultimele zile alături de fiul ei cel mai tânăr, și trei copii – eu, fratele meu și sora mea –, eu fiind cel mai mare dintre ei. Aveam pe atunci șapte ani.

Pierzându-și averea, tatăl meu a trebuit să se apuce de o nouă afacere, deoarece întreținerea unei astfel de familii costa destul de mult, mai ales că până la acea vreme familia fusese foarte răsfățată și dusese o viață îmbelșugată. Astfel, adunând rămășițele fostei gospodării în care se trăise pe picior mare, a început prin a deschide un depozit de cherestea la care a adăugat, așa cum era obiceiul locului, un atelier de tâmplărie pentru fabricarea diverselor articole din lemn.

Dar, chiar din primul an, din cauza faptului că tatăl meu nu făcuse comerț niciodată în viața lui și, în consecință, nu avea experiență în afaceri, depozitul de cherestea a fost un eșec.

În cele din urmă, a fost forțat să îl lichideze și să se limiteze la atelier, specializându-se în producția de obiecte mici, din lemn.